

СОЦІАЛЬНІ ПІДПРИЄМСТВА: ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОГО УСТРОЮ ТА ФІНАНСУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ

© 2014 **ВАСИЛЬЧУК І. П.**

УДК 336.645.3:334.012.4

Васильчук І. П. Соціальні підприємства: особливості організаційно-правового устрою та фінансування діяльності

Мета статті – дослідити особливості формоутворення та цілеутворення інноваційних форм організації соціальних підприємств та особливості фінансування їх діяльності. У результаті дослідження виділено нові типи комерційних організацій з гібридною організаційною формою, які мають подвійну мету: комерційну – отримання прибутків і соціальну – створення суспільних благ. Досліджено особливості діяльності компаній з обмеженою відповідальністю з низьким рівнем прибутку, що відомі у США як «ЛЗС» (англ. – Low-Profit Limited Liability Company) і компаній суспільного інтересу «СІС» (англ. – Community Interest Company), легітимізовані у Великобританії. Установлено, що незважаючи на активне поширення новітніх гібридних форм соціальних підприємств, існує низка проблем, що обмежує їх створення і функціонування. Виявлено такі обмежуючі чинники: юридичні обмеження, пов'язані з дотриманням статутних цілей; обмеження можливостей щодо залучення капіталу; складність дотримання місії, зокрема досягнення соціальних цілей. Виявлено, що гібридні форми соціальних підприємств мають особливості у фінансуванні діяльності, зумовлені необхідністю досягнення подвійної місії. Розглянуто досвід Великобританії щодо фінансування діяльності компанії суспільного інтересу. Обґрунтовано, що застарілість і невизначеність нормативно-правової бази та судові прецеденти зумовили необхідність внесення змін у законодавство та створення нових гібридних форм організації комерційних підприємств із соціальною місією.

Ключові слова: сталий розвиток, корпоративна соціальна відповідальність, соціальні підприємства, «гібридна» організаційно-правова форма, компанії суспільного інтересу (СІС), компанія з обмеженою відповідальністю з низьким рівнем прибутку (ЛЗС), фінансування діяльності.

Бібл.: 11.

Васильчук Ірина Петрівна – кандидат економічних наук, доцент, докторант кафедри менеджменту банківської діяльності, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (пр. Перемоги, 54/1, Київ, 03068, Україна)

E-mail: vasylichuk-irina@rambler.ru

УДК 336.645.3:334.012.4

Васильчук И. П. Социальные предприятия: особенности организационно-правового устройства и финансирования

Цель статьи – исследовать особенности формообразования и целеполагания инновационных форм организации социальных предприятий и особенности финансирования их деятельности. В результате исследования выделены новые типы коммерческих организаций с гибридной организационной формой, которые имеют двойную цель: коммерческую – получение прибыли и социальную – создание общественных благ. Исследованы особенности деятельности компаний с ограниченной ответственностью с низким уровнем дохода, которые известны в США как «ЛЗС» (англ. – Low-Profit Limited Liability Company) и компаний общественного интереса «СІС» (англ. – Community Interest Company), узаконенные в Великобритании. Установлено, что несмотря на активное распространение новейших гибридных форм социальных предприятий, существует ряд проблем, ограничивающих их создание и функционирование. Выявлены следующие ограничивающие факторы: юридические ограничения, связанные с соблюдением уставных целей; ограничение возможностей по привлечению капитала; сложность соблюдения миссии, в частности достижения социальных целей. Выведено, что гибридные формы социальных предприятий имеют особенности в финансировании деятельности, обусловленные необходимостью достижения двойной миссии. Рассмотрен опыт Великобритании в финансировании деятельности компании общественного интереса. Обосновано, что устарелость и неопределенность нормативно-правовой базы и судебные прецеденты обусловили необходимость внесения изменений в законодательство и создание новых гибридных форм организации коммерческих предприятий с социальной миссией.

Ключевые слова: устойчивое развитие, корпоративная социальная ответственность, социальные предприятия, «гибридная» организационно-правовая форма, компания общественного интереса (СІС), компания с ограниченной ответственностью с низким уровнем прибыли (ЛЗС), финансирование деятельности.

Библ.: 11.

Васильчук Ирина Петровна – кандидат экономических наук, доцент, докторант кафедры менеджмента банковской деятельности, Киевский национальный экономический университет им. В. Гетьмана (пр. Победы, 54/1, Киев, 03068, Украина)

E-mail: vasylichuk-irina@rambler.ru

UDC 336.645.3:334.012.4

Vasylichuk I. P. Social Enterprises: Characteristics of Organizational and Legal Structure and Funding

The purpose of the article is to investigate the features of formation and purpose of innovative forms of organization of social enterprises and especially funding for their activities. The study highlighted new types of commercial organizations with a hybrid form of organization, which have a dual purpose: business – profit and social – the creation of public goods. The features of the activities of a limited liability company with a low income, which are known in the USA as «L3C» (English. – Low-Profit Limited Liability Company) and companies of public interest "CIC" (English. – Community Interest Company), that are legalized in the UK. It is found that despite the active dissemination of new hybrid forms of social enterprises, there is a number of problems that limit their establishment and operation. The following constraints were identified: legal restrictions relating to compliance with the statutory purposes; limited opportunities to raise capital; the difficulty of the mission, including the achievement of social goals. It was revealed that the hybrid forms of social enterprises have features in financing due to the need to achieve a double mission. The experience of the UK in the financing activities of public interest was considered. It was proved that the obsolescence and uncertainty of the legal framework and judicial precedents have necessitated changes in legislation and the creation of new hybrid forms of organization of businesses with a social mission.

Key words: sustainable development, corporate social responsibility, social enterprise, "hybrid" form of incorporation, the company public interest (CIC), a limited liability company with low profit (L3C), funding.

Bibl.: 11.

Vasylichuk Irina P. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Candidate on Doctor Degree of the Department of Management of banking activities, Kyiv National Economic University named after V. Getman (pr. Pere-mogy, 54/1, Kyiv, 03068, Ukraine)

E-mail: vasylichuk-irina@rambler.ru

Впровадження в діяльність та подальше наслідування концепції соціальної відповідальності сучасними корпораціями супроводжується дилемою: максимізація прибутку для акціонерів проти створення вигод для широкого кола стейкхолдерів, зокрема суспільних благ для членів соціуму. Як наслідок – виникає дуальність цілей, яка не може бути розв'язана у межах існуючих організаційно-правових форм і потребує інноваційних підходів, зокрема створення так званих «гібридних» форм корпоративних підприємств.

У вітчизняній академічній літературі відсутні наукові публікації з дослідження проблем інноватизації організаційного устрою корпоративних підприємств, яка відбувається внаслідок поглибленої імплементації засад сталого розвитку. Процеси модифікації організаційного устрою підприємств, насамперед соціальних, ще не отримали належної уваги з боку вітчизняного наукового товариства з причин їх новітності для вітчизняної практики, недостатньо представлена дана проблематика і у закордонних публікаціях. Серед закордонних дослідників, які займаються правовими та фінансовими аспектами створення і функціонування гібридних форм організацій, слід виділити Андре Р. [1], Брекман Рейзер Д. [2], Бісконті А. [3], Каммінгс Б. [4], Катц Р., Пейдж А. [5] та інших науковців. У Росії проблеми створення, функціонування і фінансування діяльності соціальних некомерційних підприємств на сьогодні є об'єктом уваги лише практиків і журналістів публіцистичних друкованих й Інтернет-видань, зокрема вони обговорюються на шпальтах журналів «Бизнес и Общество», «Филантроп» та інших медіа.

Слід зауважити, що гібридні форми організацій спочатку створювалися для некомерційних соціально орієнтованих організацій з метою подолання юридичних і структурних обмежень на їх можливості виконувати соціальну місію. Проте пізніше таку організаційну форму почали використовувати й комерційні соціально орієнтовані організації – соціальні підприємства. Американська дослідниця Каммінгс Б. (*Cummings B.*, 2012), посилаючись на публікації науковців, виділяє такі назви, що найчастіше використовуються для позначення соціальних підприємств: «змішане підприємство» (*Brakman Reiser D.*, 2010), «гібридні соціальні венчури» (*Katz, R., Page, A.*, 2010), «корпорації з подвійною місією» (*Bisconti A.*, 2010), корпорації з потрійною місією (*Haymore, S.*, 2011), «корпорації з мультимісією» (*Kelley T.*, 2009) [4]. Усі ці назви акцентують увагу на особливостях формування та цілеутворення соціальних підприємств.

Мета статті – дослідити особливості, переваги та недоліки інноваційних форм організації соціальних підприємств та особливості фінансування їх діяльності.

Найпершу спробу узаконити створення гібридної форми соціального підприємства – компанії суспільного інтересу (англ. *Community Interest Company – CIC*) здійснено у Великобританії у 2004 році. Компанія суспільного інтересу (далі – CIC) є цінним доповненням до існуючих форм соціальних організацій і є більш гнучкою, оскільки розширюється доступ до капіталу, необхідного для задоволення потреб організації та її членів. CIC також є привабливою для соціально вмотивованих інвесторів, які прагнуть надавати кошти на розв'язання соціальних та екологічних проблем одночасно з отриманням фінансових вигод, хоча і на умовах невисоких доходів і тривалого терміну повернення. До таких інвесторів належать фізичні особи, роздрібні й оптові інвестори, благодійні організації, корпорації й інвестиційні фонди та громадські (регіональні, національні та міжнародні) організації тощо [2, с. 593].

Основною правовою структурою для CIC є товариство з обмеженою відповідальністю (англ. *Limited Liability Company – LLC*). Спеціальний статус «компанія суспільного інтересу» може здобути як новостворена компанія, так і вже існуюча з відповідною перереєстрацією. CIC може прийняти одну з трьох форм компанії:

1 тип – товариство з обмеженою відповідальністю без акціонерного капіталу;

2 тип – приватне акціонерне товариство з обмеженою відповідальністю;

3 тип – публічне акціонерне товариство з обмеженою відповідальністю [6].

Оскільки метою створення CIC є використання своїх активів, доходів і прибутків задля користі суспільства, то компанія повинна прийняти спеціальні додаткові умови:

1. Компанія повинна забезпечити вимогу «блокування активів» (англ. *Asset Lock*), яка гарантує, що активи зберігаються всередині компанії для підтримки своєї діяльності або використовуються іншим чином в інтересах спільноти, тобто не допускається виведення активів за межі компанії.

2. Якщо статутом компанії дозволено виплачувати дивіденди інвесторам, їх розмір підлягатиме обмеженню. Аналогічно існує обмеження і на розмір процентної ставки за позиковими коштами, що надані на умовах кредитів, ставка за якими прив'язана до показників результативності діяльності компанії [6].

Важливо відмітити таку характеристику CIC – члени компанії виконують таку ж саму роль в управлінні та прийнятті рішень, як і в будь-якій іншій компанії, але вони (у т. ч. директори) мають обов'язок враховувати інтереси більш широкого кола спільноти, яку компанія обслуговує, і залучати зацікавлених осіб до своєї діяльності у разі, якщо це доцільно. Крім того, для забезпечення прозорості та підзвітності діяльності CIC зобов'язані готувати щорічний звіт, який надається Регулятору і має бути оприлюднений. Звіт повинен містити характеристику діяльності CIC протягом року, насамперед, надавати пояснення, як виконується статутна ціль та враховуються інтереси спільноти (зацікавлених осіб). Вважається, такий підхід буде гарантувати, що співтовариство, яке обслуговується CIC, буде мати легкий доступ до ключової інформації про його діяльність. Звіт також повинен містити додаткову фінансову інформацію, таку як виплати директорам і оголошення дивідендів [7].

Таким чином, компанія суспільного інтересу є товариством з обмеженою відповідальністю зі всіма звичайними обов'язками та зобов'язаннями, як і інші традиційні аналогічні організаційні форми. На думку розробників гібридної форми соціального підприємства, компанія суспільного інтересу буде утверджуватися і просуватися у Великобританії як визнаний громадськістю бренд, соціальні та екологічні цілі діяльності якої є зрозумілими [7].

У США першою інноваційною формою для соціальних підприємств стали компанії з обмеженою відповідальністю з низьким рівнем прибутку (англ. *Low-Profit Limited Liability Company – L3C*), легітимізовані законодавством штату Вермонт у 2008 р. L3C є гібридною організаційно-правовою формою, що поєднує в собі аспекти традиційного комерційного товариства з обмеженою відповідальністю та некомерційних суспільно корисних організацій. Мета створення такої гібридної форми передбачає «сприяння реалізації однієї або декількох благодійних або освітніх цілей» [2, с. 593]. При цьому L3C позиціонується скоріше як неко-

мерційна організація, для якої пріоритетом є дотримання соціальних цілей, а вже в другу чергу – комерційних. ЛЗС початково розроблена для спрощення залучення інвестицій соціальними підприємствами від благодійних фондів та інших приватних інвесторів. Завдяки законодавцю закріпленому соціальному призначенню та іншим особливостям цієї гібридної форми ЛЗС здатні полегшити реалізацію програми соціальних інвестицій приватних фондів, так звані «інвестиції, орієнтовані на підтримку соціально значущих програм» (англ. *Program-related Investments – PRI*), які надають кошти за ставками, нижче ринкових. Ці інвестиції призначені для фінансування діяльності некомерційних соціальних підприємств від фондів, які повинні згідно із Законом про податкову реформу (1969 р.) спрямовувати на благодійність не менше 5 % своїх активів щорічно в обмін на податкові преференції у вигляді звільнення від сплати податків. Структура ЛЗС дозволяє фондам інвестувати кошти за програмою PRI і, у такий спосіб, виконувати свої зобов'язання. За статутом ЛЗС інвестори мають право отримати необмежені виплати за час існування ЛЗС або при припиненні діяльності. Крім того, якщо ЛЗС перестає переслідувати свої освітні та благодійні цілі, вона перетворюється на звичайне товариство з обмеженою відповідальністю [2, с. 620].

Станом на 16 квітня 2013 р. у дев'яти штатах створені та активно функціонують 802 компанії з низьким прибутком (ЛЗС), з яких 128 організовані в штаті Іллінойс [8]. Проте структура ЛЗС має своїх опонентів, зокрема 1 січня 2014 р. Північна Кароліна офіційно відмовилася від юридичного статусу ЛЗС, який перед цим легітимізувала у 2010 р. Серед причин зазначено, що різного роду фонди (наприклад, благодійні, фонди розвитку) не поспішають вкладати кошти в ЛЗС, оскільки Служба внутрішніх доходів (англ. *Internal Revenue Service – IRS*) офіційно не винесла рішення щодо законності здійснення таких інвестицій фондами. Прихильники ЛЗС вказують на те, що фонди можуть отримати підтвердження законності таких дій, запросивши роз'яснення у Службі внутрішніх доходів, що буде гарним прикладом для інших фондів. Критики опонують, що фонди повинні для цього пройти належну перевірку (англ. *Due Diligence Process*) для того, щоб мати впевненість, що інвестиції у ЛЗС є законними, а тому існує ризик втрати безподаткового статусу. Уоррен Кін, партнер K & L Gates в Шарлотті, голова Об'єднаної цільової групи Північної Кароліни асоціації адвокатів, яка відповідальна за розробку нового акту щодо товариств з обмеженою відповідальністю, заявляє: «Немає ніяких заперечень з боку політиків. Запереченням є те, що у цьому немає потреби. Тобто можна використовувати звичайну форму товариства з обмеженою відповідальністю для виконання соціальної місії», тому форма ЛЗС не буде внесена у новий законодавчий акт [9]. Втім, інші штати США не відмовляються від цієї форми утворення соціальних підприємств, але працюють над розробкою напрямків її вдосконалення або створення інших організаційно-правових форм.

Незважаючи на активне поширення новітніх гібридних форм соціальних підприємств, існує низка проблем, що обмежує їх створення і функціонування. Аналіз наукових публікацій дозволяє віднести до обмежувачих чинників такі: 1) юридичні обмеження, пов'язані із дотриманням статутних цілей; 2) обмеження можливостей щодо залучення капіталу; 3) складність дотримання місії, зокрема соціальних цілей [2, с. 607 – 611; 4, с. 587 – 590].

Розглянемо їх детальніше. Насамперед, зазначимо, що на сьогодні поки що проблеми нових гібридних форм соціальних організацій у США досліджуються науковцями-юристами в площині чинного законодавства різних штатів і подолання юридичних обмежень на діяльність та відповідальність директорів корпорацій. Однією з причин є вирішення спірних питань на основі прецедентного права, яке поширене у США. Так, у більшості корпоративних законів визначено, що головним фідучіарним обов'язком директорів і вищого керівного складу є захист інтересів акціонерів, який передбачає максимізацію їх добробуту. Ідея, що корпорація має своєю метою максимізацію фінансової вигоди для своїх акціонерів, була вперше сформульована у справі «Dodge проти компанії Ford Motor Co» у 1919 р. З часом, завдяки прецедентному праву та ustalеним звичкам, «пріоритет інтересів акціонерів» закріпився та поширився у корпоративних статутах та обов'язках директорів. Так, нещодавно суд підтвердив пріоритет інтересів акціонерів у справі «Bay Domestic Holdings, Inc. проти Newmark». За результатами розгляду справи в канцелярії суду штату Делавер заявили, що нефінансова місія, яка «не прагне максимізувати економічну цінність для комерційних корпорацій штату Делавер на благо їх акціонерів» не узгоджується з фідучіарними обов'язками директорів [10]. Навіть у штатах, що внесли зміни в корпоративне законодавство, за якого дозволено вносити в статuti традиційних комерційних корпорацій норми щодо врахування нефінансових цілей та інтересів інших стейкхолдерів, правова невизначеність ускладнює прийняття рішень директорами та вищим менеджментом, оскільки неясними є ситуації, за яких дозволено враховувати додаткові нефінансові інтереси. Правова невизначеність існує також і для некомерційних соціальних підприємств з бізнес-моделлю, для яких соціальна місія є головною, але має бути врахований і аспект виконання фінансових зобов'язань перед постачальниками капіталу. Таким чином, директори корпорацій поставлені у жорсткі рамки щодо можливостей дотримання принципів корпоративної соціальної відповідальності, які сформовані як судовими прецедентами, так і ustalеними традиціями.

Ще одним чинником, обмежуючим діяльність соціальних підприємств, є складність у залученні капіталу, зумовлена неоднозначністю їх правового статусу. Тут існує дилема: з одного боку, соціальні підприємства, що досягають своєї місії за допомогою ринкових методів (з отриманням низького прибутку, зокрема ЛЗС), не можуть обіцяти інвесторам сплатити ринкову ставку на капітал, з іншого боку – донори не хочуть надавати благодійні кошти для соціальних підприємств, що переслідують одночасно і цілі отримання прибутку. У результаті – гібридні форми соціальних підприємств мають проблеми в залученні необхідних обсягів капіталу для фінансування своєї діяльності.

Доречно розглянути досвід Великої Британії щодо фінансування діяльності компанії суспільного інтересу (СІС). Зокрема, якщо СІС створена у формі компанії з обмеженою відповідальністю без акціонерного капіталу (перший тип), то основним джерелом формування капіталу такої компанії є гранти та пожертви, а не кошти акціонерів. СІС, що створені у формі акціонерного товариства з обмеженою відповідальністю (другий та третій типи), мають право залучати власний капітал у вигляді звичайних і привілейованих акцій. Права та обов'язки власників за цими цінними паперами загалом є такими, як і для традиційних акціонер-

них товариств. Проте є певні застереження, що стосуються емісії акцій та виплати дивідендів.

По-перше, емісія акцій не може бути здійснена без участі професійних консультантів; по-друге, приватна компанія з обмеженою відповідальністю не повинна пропонувати свої акції громадськості; по-третє, у разі емісії акцій з переуступкою прав Законом про фінансові послуги та ринки вимагається обов'язкове оприлюднення проспекту емісії для забезпечення його доступності для громадськості [7]. СІС, яка створена у вигляді приватної акціонерної компанії (другий тип), може виплачувати дивіденди приватним інвесторам, але умови їх виплати різні для двох типів інвесторів в акціонерний капітал компанії: перший тип, інвестори, на яких не поширюється статус «особа із заблокованими активами», і другий тип, на яких цей статус поширюється. Для приватних інвесторів без юридичного статусу «особа із заблокованими активами» існує обмеження на розмір дивідендів, що підлягають виплаті. Обмеження розміру дивідендів зумовлено тим, що у СІС, як правило, вкладають кошти ті інвестори, які розраховують на невисокі розміри фінансової віддачі від своїх інвестицій протягом тривалого часу. Це може зробити СІС непривабливою для венчурних капіталістів з їх очікуваннями високих доходів. Для збалансування інтересів інвесторів та цілей компанії і використовується метод обмеження верхнього розміру дивідендних виплат, який має специфічну назву «кришка на дивіденди» (англ. *Cap on Dividends*). У разі виплати дивідендів інвесторам, на яких поширюється статус «особа з заблокованими активами», розмір дивідендів не обмежується, але підпадає під інші регуляторні правила, які застосовуються і до звичайних акціонерних товариств, наприклад, порядку розподілу прибутку. Дивіденди не можуть бути оголошені компанією, якщо вони не були схвалені звичайною або спеціальною резолюцією членів товариства. Як і будь-яке акціонерне товариство СІС може виплатити дивіденди тільки з прибутку, що підлягає розподілу відповідно до Закону про акціонерні товариства та відповідних правил бухгалтерського обліку («розподіл прибутків»), а комерційна розсудливість може утримати керівництво СІС від виплати всього доступного прибутку за даний рік [11]. СІС, яка створена у вигляді публічної акціонерної компанії (третій тип), може виплачувати дивіденди приватним інвесторам, однак виплата дивідендів обмежується «кришкою на дивіденди» [6].

СІС можуть використовувати і позиковий капітал, зокрема кредитне фінансування. На думку розробників регуляторних документів щодо діяльності СІС, багатьом компаніям суспільного інтересу скоріше за все будуть потрібні лише прості послуги з кредитного фінансування, такі як овердрафт для згладжування та синхронізації грошових потоків, іпотека, кредити під оборотні активи тощо [7]. Але за умов дотримання принципу блокування активів СІС може використовувати і більш складні інструменти кредитування згідно з їхніми потребами та можливостями. Процентні ставки за запозиченнями компанії повинні бути встановлені згідно з нормальними комерційними умовами. Занадто високі виплати за борговими зобов'язаннями, що обмежують засоби, необхідні для виконання основної діяльності, для СІС є забороненими [11]. Цікаво, що СІС дозволено використовувати такий гібридний інструмент фінансування, як «боргове фінансування з характеристиками акціонерного капіталу» (англ. *Debt with Equity Characteristics*). Цей інстру-

мент передбачає прив'язку фіксованих процентних виплат за кредитами до результатів діяльності компанії (прибутку, обороту тощо), згідно з якою в разі успішної діяльності й отримання підвищених показників, наприклад, прибутків, кредитори можуть розраховувати на «надбавку» до фіксованої процентної ставки. Така умова робить кредитування компаній більш привабливим для кредиторів. Для того, щоб цей вид кредитування не використовувався як засіб уникнути вимоги блокування активів, законодавство накладає обмеження на процентні ставки, які прописуються в договорі. Згідно із законодавством на 2013 р. обмеження процентної ставки для кредитів, пов'язаних з результативністю діяльності, складає 10% від середньої суми боргу СІС або суми боргу за борговими зобов'язаннями, які видані компанією протягом 12-місячного періоду, що передує даті, на яку настає термін сплати відсотків за цим боргом [11].

Щодо інших джерел фінансування, то СІС може використовувати доходи від комерційної діяльності та реінвестувати прибутки. Компанії суспільного інтересу можуть використовувати гранти, але їх залучення залежить від конкретного типу СІС і напрямків діяльності, що визначені місією. Слід навести думку Брекман Рейзер Д. щодо грантів, яка застерігає, що в разі якщо гібридні форми можуть полегшити доступ соціальним підприємцям до коштів у вигляді грантів, пожертв і фінансування, наданого соціально вмотивованими інвесторами, то вони віддадуть перевагу некомерційній діяльності замість розвитку комерційної [2, с. 620]. Можна певною мірою погодитися з цією думкою, адже, з одного боку, некомерційна діяльність, безперечно, дозволить компанії виконувати соціальну місію і зробить простішим життя директорів, з іншого боку, надмірна увага до соціальної місії може провокувати конфлікт інтересів у разі різного бачення діяльності компанії членами товариства та інвесторами.

Науковці виділяють такий обмежуючий діяльність гібридних організацій чинник, як складність дотримання подвійної місії, зокрема, соціальної. Насамперед, це стосується ситуацій з переходом контролю до акціонерів, які переслідують комерційні цілі; приходу до керівництва нової команди менеджерів, що мають інше розуміння місії, так звана «проблема спадщини», або економічний тиск ринку. Гібридні форми організацій, такі як СІС і ЛЗС, спробували вирішити проблему шляхом затвердження норми «блокування активів» та обмежуючи виплати дивідендів, проте в обох випадках це обмеження не сприяє залученню потенційних інвесторів, що посилює проблему накопичення капіталу. На переконання Каммінгс Б., хоча нові гібридні форми і мають більшу гнучкість у прийнятті рішень щодо некомерційної діяльності, їх вразливість до змін у керівництві або власності надає мало гарантій щодо забезпечення їх прихильності соціальним цілям [4, с. 589].

ВИСНОВКИ

Таким чином, сталий розвиток соціально-економічних систем на макро- і макрорівнях і спрощення можливостей корпорацій щодо реалізації принципів корпоративної соціальної відповідальності потребує змін організаційно-правової форми, адекватної поставленим цілям і обраним стратегіям. У свою чергу, застарілість і невизначеність нормативно-правової бази та судові прецеденти зумовили необхідність внесення змін у законодавство та створення нових гібридних форм організації комерційних підпри-

емств із соціальною місією. Цей процес проходить етапи становлення і розвитку, що проявляється в еволюційнуванні гібридних форм організацій та пошуку найбільш відповідної цілям створення та особливостям кожної країни.

Оскільки історія існування перших «гібридних» форм організації некомерційних і комерційних підприємств із соціальною місією налічує лише десять років, то не напрацьовано достатнього практичного досвіду і нормативно-правових документів, що регулюють їх діяльність. Недостатньо розробленими є правові аспекти їх діяльності, методичні засади щодо фінансування поточних потреб і розвитку, забезпечення транспарентності результатів діяльності та підзвітності. Для вітчизняної практики цікавим є досвід інших країн у розбудові соціального сектора на засадах сталого розвитку. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Andre R.** (2012), Assessing the Accountability of the Benefit Corporation: Will This New Gray Sector Organization Enhance Corporate Social Responsibility? / R. Andre // *Journal Business Ethics*, 2012, vol. 110, pp. 133 – 150.

2. **Brakman R. D.** (2011) Benefit Corporation – a Sustainable Form of Organizations? / Reiser D. Brakman // *Wake Forest Law Review*, 2011, vol. 46, pp. 591 – 625.

3. **Bisconti A.** (2010) The Double Bottom Line: Can Constituency Statutes Protect Socially Responsible Corporations Stuck in Revlon Land? / A. Bisconti // *L.A. L. Rev.* 765, p. 805.

4. **Cummings B.** (2012) Note: Benefit Corporation: How to Enforce a Mandate to Promote the Public Interest / B. Cummings // *Columbia Law Review*, 2012, vol. 112 : 587, pp. 578- 627

5. **Katz R.** (2010) The Role of Social Enterprise / R. Katz, A. Page // *35 Vt. Low Review*. 2010, vol. 59, pp.61 – 62.

6. Community interest companies: Guidance, chapter 6. The assets lock [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/211746/13-709-community-interest-companies-guidance-chapter-6-the-asset-lock.pdf

7. Community interest companies: Guidance, chapter 1. Introduction [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/211741/12-1333-community-interest-companies-guidance-chapter-1-introduction.pdf

8. Governor's Task Force on Social Innovation, Entrepreneurship, and Enterprise // Preliminary Report to General Assembly, January, 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://illinoistaskforce.files.wordpress.com/2012/08/task-force-report_1-16-13.pdf

9. North Carolina Officially Abolishes The L3C [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.forbes.com/fdc/welcome_mjx.shtml 1/11/2014 @ 11:17AM

10. Low-profit limited liability company (L3C) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://en.wikipedia.org/wiki/Low-profit_limited_liability_company

11. Community interest companies: Guidance, chapter 7. Financing Community interest companies [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/211747/13-710-community-interest-companies-guidance-chapter-7-financing-community-interest-companies.pdf

REFERENCES

Andre, R. "Assessing the Accountability of the Benefit Corporation: Will This New Gray Sector Organization Enhance Corpo-

rate Social Responsibility?". *Journal Business Ethics*, vol. 110 (2012): 133-150.

Brakman, Reiser D. "Benefit Corporation – a Sustainable Form of Organizations?". *Wake Forest Law Review*, vol. 46 (2011): 591-625.

Bisconti, A. "The Double Bottom Line: Can Constituency Statutes Protect Socially Responsible Corporations Stuck in Revlon Land?". *Loy. L.A. L. Rev.*, vol. 765 (2010): 805-.

Cummings, B. "Note: Benefit Corporation: How to Enforce a Mandate to Promote the Public Interest". *Columbia Law Review*, vol. 112 : 587 (2012): 578-627.

"Community interest companies: Guidance, chapter 6. The assets lock" https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/211746/13-709-community-interest-companies-guidance-chapter-6-the-asset-lock.pdf

"Community interest companies: Guidance, chapter 1. Introduction" https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/211741/12-1333-community-interest-companies-guidance-chapter-1-introduction.pdf

"Community interest companies: Guidance, chapter 7. Financing Community interest companies" https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/211747/13-710-community-interest-companies-guidance-chapter-7-financing-community-interest-companies.pdf

"Governor's Task Force on Social Innovation, Entrepreneurship, and Enterprise" http://illinoistaskforce.files.wordpress.com/2012/08/task-force-report_1-16-13.pdf

Katz, R., and Page, A. "The Role of Social Enterprise". *35 Vt. Low Review*, vol. 59 (2010): 61-62.

"Low-profit limited liability company (L3C)". http://en.wikipedia.org/wiki/Low-profit_limited_liability_company

"North Carolina Officially Abolishes The L3C". http://www.forbes.com/fdc/welcome_mjx.shtml 1/11/2014 @ 11:17AM